

۲۰۲۳/۰۱/۱۱

احمد آریا / مجمع اللغات

مروری کوتاه بر گرامر اسم مفرد و اسم جمع

اسم مفرد:

آنست که بر یکی دلالت کند: مرد، زن، خانه، باغ، دختر، پسر.

اسم جمع:

آنست که بر دو یا بیشتر دلالت کند: مردان، زنان، خانه‌ها، باغها، دختران، پسران.
علامت اسم جمع در زبان دری «ان» یا «ها» است که باخر کلامات افزايند. در زبان دری بعضی کلمات را تنها به «ان» جمع نبنند، برخی را به «ها» و برخی را به «ان» و «ها» هر دو جمع بنندند.
جاندران با «ان» مانند: مردان، شیران، مرغان، مگسان، و غیر ذیروح مانند: کارد ها، سوزن ها، کتاب ها، شمشیرها با «ها» جمع بسته میشوند.

(نباتات) را به «ها» و «ان» هر دو جمع بنندند مانند: درخت ها، درختان، نهالان، نهال ها.
اما اجزای آن را عموماً به «ها» جمع بنندند، و آنها را در حکم جماد بشمار آرند مانند شاخها، ریشه ها، جوانه ها، ساقه ها، شکوفه ها.

اعضای بدن آنچه جفت است بیشتر آنها به «ها» و «ان» جمع بسته میشود مانند: چشمها، چشمان، لبها، لبان، ابرو ها، ابروان.

به این صورت ها توجه کنید:

چشمها، چشمان - زلفکها، زلفکان - ابروها، ابروان - دستها، دستان - مژه ها، مژگان - انگشتها، انگشتان - رخساره ها، رخسارگان - بازو ها، بازوان - رخها، رخان - زانوها، زانوان - لبها، لبان - رگها، رگان - زلفها، زلفان - روده ها، رودگان، گیسوها، گیسوان.

کلمات روز و شب و روزگار نیز گاهی با «ان» جمع بسته میشوند: روزان، شبان، روزگاران.

بعضی از کلمات که در آنها تغییر واقع گردد و زمان را برساند با «ان» جمع بسته میشود:

سالها، سالیان، سالان، ماهها، ماهیان یا (ماهان).

در کلماتی که به «ها» غیر ملفوظ ختم شوند، در جمع «ه» به «گاف» دری بدل شود: زنده، زندگان، بنده، بندگان،

فرخنده، فرخندگان، تشنه، تشنگان، خفته، خفتگان.

و در جمع بستن به «ها» بهتر آنست که که «ه» را باقی گذارند خواه به دیگر مشتبه گردد و یا نگردد: خانه ها، جامه ها، پیشه ها، ریشه ها.

کلماتی که با «الف» یا «واو» ختم شده باشند، در جمع به «ان» و قبل از علامت جمع «ی» به آن افزود میشود: گدا،

گدایان، دانا، دانایان، سخنگو، سخنگویان، پیشوا، پیشوایان، پارسا، پارسایان.

در کلماتی چون بانو، بازو، گیسو، آهو، جادو «ی» اضافه نمیشود و بانوان، بازوان، گیسوان، آهوان، جادوان گویند.

برخی صفات و اسامی جانداران که به «ها» غیر ملفوظ ختم میشود در جمع «ه» به «گاف» بدل میشود: پیشینه،

پیشنگان، آینده، آیندگان، فرزانه، فرزندگان، جوجه، جوجگان، دایه، دایگان،

کلماتی که به «ها» غیر ملفوظ ختم شوند، هرگاه به «ها» جمع بسته شوند، باید «ه» غیر ملفوظ هم نوشته شوند که با کلمه دیگر اشتباه نشوند: لاله ها، نامه ها، جامه ها، گله ها، ریشه ها، بنفشه ها، سفیده ها. اگر سرهم نوشته شوند، معنی آنها تغییر می کند: لالهها، نامهها، جامهها، گلهها، ریشهها، بنفشهها.

در برخی کلماتی که به «الف» یا «واو» ختم شوند و به «ها» جمع بسته شوند، افزودن «ی» قبل از «ها» بهتر است:

جاء، جای، جایها، مو، موی، مویها، پای، پایها، جوی، جویها، روی، رویها، خوی، خویها، سرا،

سرای، سراها.

یادداشت:

کلمه «نیا» که به معنی جد است، در جمع قبل از علامت جمع «ان» بر آن «ک» افزايند و آنرا نیاکان گویند. نیاکان در

اصل «نیاک» بوده است و در جمع به اصل خود بازگردد.

سروگردن - هرگاه مقصود عضو بدن باشد به «ها» جمع بسته شود: سرها، گردنها، و هرگاه مقصود از اشخاص باشد،

به «ان» جمع بسته شود: سران، گردان.

کلمات ذیل را برخلاف قیاس به «ها» و «ان» هر دو جمع بنندند:

به صفحه قاموس کبیر افغانستان خوش آمدید

تیم بنیان گذار این قاموس آرزو دارد، داشته های این گنجینه که نمایانگر اصالت افغانستان باستان است شما را تا حد لازم مدد رساند

اختر، اختران، اخترها، غم، غمان، غمها، ستاره، ستارگان، ستاره ها، انده، اندهان، اندهها، سخن، سخنان، سخنها، پله، پلکان، پله ها، غمزه، غمزگان، غمزه ها، گناه، گناهان، گناه ها، کوهسار، کوهساران، کوهسارها، جویبار، جویباران، جویبارها، غار، غاران، غارها.
یادداشت:

کلمات دری را نباید با «ات» جمع بست، زیرا «ات» علامت جمع عربی است. واژه های: سفارشات، فرمایشات، دهات، باغات، گزارشات، نوازشات، کوهستانات، دهات، روزنامجات، کارخانجات، پندیات، میوه جات، دستجات، علاقجات، نوشتجات، حوالجات غلط است.

علامت دیگر جمع که بیشتر در زبان دری متداول است «ون» و «ین» است که از عربی گرفته شده، مانند: روحانیون، طبیعیون، نحوین، و سارقین، ساکنین، محصلین، معلمین، مترجمین، مسافرین. و بهتر آنست که این کلمات طبق قاعده زبان دری با «ان» جمع بسته شود، مانند: روحانیان، طبیعیان، نحویان، سارقان، ساکنان، محصلان، معلمان، مترجمان، مسافران.

در زبان عربی برخی کلمات را که بعد از کلمه جمع واقع میشود بصورت مؤنث می آورند، اما در دری به این قاعده نمیتوان استفاده نمود، بطور مثال: اجناس وارده، فرمانهای صادره، گزارشات واصله، دوسیه مربوطه، اعضای متشکله و امثال آنها که غلط است.

اسم جمع مانند: گروه، دسته، لشکر، رمه، گله، مردم نیز گاهی با «ان» و گاهی با «ها» جمع بسته میشود مانند: دسته ها، لشکرها، رمه ها، گله ها، گروهان، مردمان.

د پانو شمیره: له 2 تر 2

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ